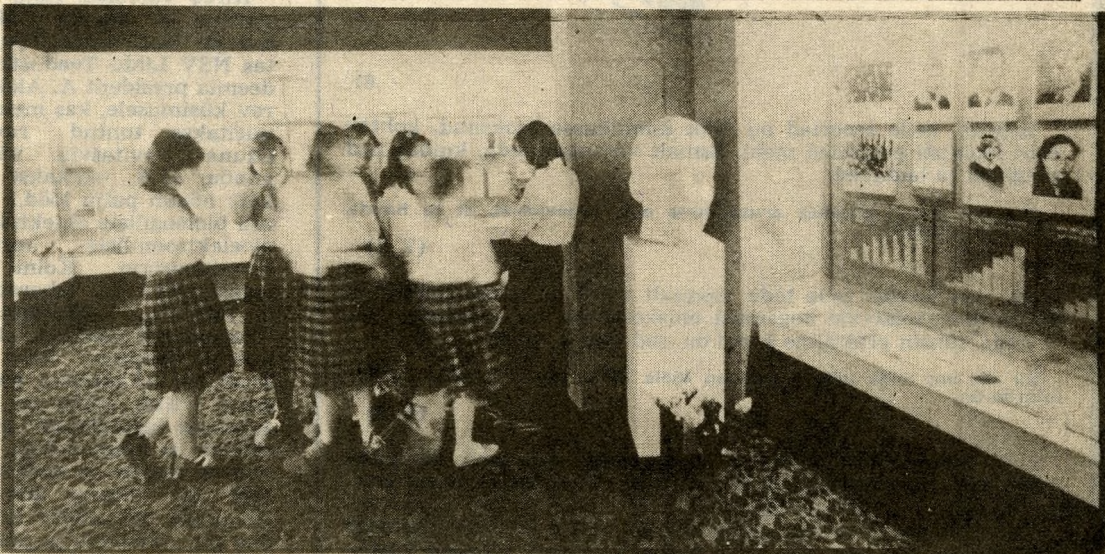

OLNUST OLEVALE

«KÄISIN TÄNA MÖÖDA LINNA...»

Tartu ülikooli üliõpilase Dmitri Uljanovi kirjad annavad meilegi osalise ettekujutuse sajandivahetuse Tartust ja ülikoolist. Venemaalt siia õppima tulnule oli mõnigi asi alguses võõras: «Siin räägitakse nähtavasti üldse vähe vene keelt ja sellest saadakse isegi halvasti aru, nii et ma ühes kohas ajasin juba juttu saksa keeles ja mind mõisteti... Kuid paljud ei räägi saksa keelt, vaid soome või eesti keelt (lühtrahvas näib peamiselt kõnelevat kohalikkude keelemurret) ... Tänavate nimed kirjutatakse kolmes keeles, asutuste siltidel on samuti võõrkeeled. Vene keelt võib kuulda ainult üliõpilaste hulgast... Mis puutub linna välisilmesse, siis meenutab see rohkem välismaist: ehitised on teravate nurkadega ja kõrgete järskude plekk- või kivistustega; majad, kauplused ja kirikud pole suuremas osas venepäraseid; mõnes kohas on tänavad nii kitsad, et kaks sõidukit ei saa teineteisest mööda. Väga palju on rohelist, eriti ühes linnaosas, mis asetseb mäel; homsest hakkab käima just seal; nii kliinik kui ülikool on seal lähedal...»

Meeldiva mulje jättis talle linna heakord: «Meie linn on heakorrasstatud. Trotuaare, pargiteid pühitakse ja liivatakse hoolikalt, park on minust kahe sammu kaugusel...» On ka kriitilisi märkusi: «Siin ei ole ka ajalehemüüjaid ja ajalehti pole kuskil näha... Ajalehte, õieti öelda, on kõige lihtsam tellida toimetusest: üliõpilastel on 2 rubla kolme kuu eest, s.o. 67 kopikat kuus...»

Dmitri Uljanovi kirjad sisaldavad rohkesti andmeid ka Tartu ülikooli kohta. Tolleaegses ülikoolis oli vormi kandmine kohustuslik. Kirjast loeme: «Täna oliin... inspektori juures (mind kutsuti kella 12-ks vormiriietuses). Ma ütlesin talle, et mul on vormikuub ja palitu, sellega ma teda väga rõõmustasin, sest siin ei pea paljud vorminõudest kinni...»

Tartu ülikool erines paljuski teistest ülikoolidest. «Siin läks asi hästi, mitte nii nagu Peterburis. Mind võeti juba ülikooli västu. Formalismi on siin hoopis vähem kui kõigis teistes kohtades, kuid seevastu on ka miinus: ülikoolis tuleb maksta mitte 50, vaid 78 rubla ainult esimese poolaasta eest, siin on täiesti teistsugune kord, osalt juba vananenud... Sisseastumisel tuli täna maksta 6 rubla matrikli eest, mis antakse igale uuele ülikooli astujale, siis 25 rubla ülikooli heaks ja honorar professorite-

le pluss maks praktilise õppuse ja kliiniku eest (eraldi) — 47 rubla, kokku, tont võtaks, 78 rubla. Teisel poolaastal tuleb veidi vähem (vist 60 milleragi). Üldse tuleb kallim kui teistes ülikoolides, aga mis teha...»

Jurjevi ülikooli iseärasuste hulka tuleb arvata veel eksamite iseloom: mõned professorid eksamineerivad soovijaid kevaditi (aprillis-mais), ametlikud eksamid algavad alles oktoobris ja lõpevad detsembri esimestel päevadel! Hoopis teisiti! Kui anda mõnes aines eksam ära enne suvevaheaega, siis sügisel neis enam anda ei tule — see on asja hea külg, igale ainele võib rohkem kontsentreeruda... Eksamitega on... korralik puder: riikliku komisjoni nagu teistes ülikoolides siin ei ole ja ainult osa eksameid sooritatakse tähtajaks... ülejäänud õiendatakse erineval ajal professori ja üliõpilaste soovi kohaselt, enamik sügisel — septembris, kuid mõningates ainetes ka kevadel...»

Tartu ülikoolis oli eriline loenguraamat: «(...sellesse kantakse sisse loengute ja õppuste külastamine)». Endist Moskva tudengit hämmastas segadus, mis oli tingitud loengute kaheksagustest algusaegadest: «...loengud algavad tavaliselt hilja. Siin arvatakse aega originaalselt — kaheksaguste kellade — linna- ja ülikoolikellade järgi, esimesed näitavad Peterburi aega, teised kohaliku aega, mis on veerand tundi taga; ühed professorid loevad kohaliku, teised Peterburi aja järgi. Kuid ikkagi hilinevad, nii et kui tulla auditooriumi täpselt kell üheksa, mil kava kohaselt peaksid loengud algama, siis kedagi peale unise valvuri ei kohta. Mõned näiteks alustavad üheksa asemel kell üksteist ja lõpetavad üheteistkümneme asemel pool kaksteist, peab meelde tuletama, et on aeg loengut lõpetada... Isegi Moskvas nii ei hilineta... Homme palusin end äratada kell seitse, loengule on vaja minna kell kaheksa...»

Dmitri Uljanovi kirjad on heaks allikaks ka tudengiolme seisukohalt. Noil aastail polnud ülikoolil veel ühiselamut ja üliõpilased pidid ise endale elukoha otsima. «Käisin täna mööda linna ja otsisin tuba, kuid ei leidnud absoluutselt midagi... Hiljem ütles võõras-temaja perenaine üks, et tal vabaneb 10. oktoobrist «väga hea» tuba, mis maksab 12 rubla kuus. Lähnen homme otsima juba hommikul... Käin läbi kogu linna, siin ei ole ju suuri

kaugusi — ega see ole Moskva!»

Kallid korterid polnud kõigile tasku järele. Dmitri Uljanovile tuli appi juhus: «...käisin ja käisin mööda linna, suchte und suchte lõputult — ei midagi, tühi mis tühi. Juhuslikult tutvusin ühe üliõpilasega, kes lõpetab ja söidab ära... Ja tal ei ole tuba vaja, ta üüris selle semestriks, ilma puudeta, 20 rubla eest, mul tuleb maksta 15, kusjuures mulle jäi päranduseks veel veidi puid...»

...toal on palju häid omadusi: esiteks täielik vaikus, nii et õppida on väga mugav; saad väravavõtme juhuks, kui jõuad tagasi hilisõhtul; puud on omad ja võib kütta millal ja kui palju tahad, ka õhukaken on; mööbel on rikkalik: voodi, kaks sahtliga lauda, raamaturiigul, kummut, kapike voodi juures, väike diivan ja neli tooli (üks, tõsi küll, kolme jalaga), veel seinakapp, ühesõnaga, kui vaid oleks, mida sisse panna...»

Nagu paljud teised tudengid, otsis ka Dmitri Uljanov, odavamalt tuba, kuid see ei õnnestunud: «Jäin endisesse tuppa», kirjutas ta emale, «sama tasu eest, 20 rbl. ilma küttepuudeta ja teenijata, lõunastan endiselt üliõpilassööklas. Ülikooli tuleb tasuda 65—68 rubla...»

Õppemaksu pealt üliõpilased muidugi kokku hoida ei saanud. Seda tuli teha söögi arvelt. «Siin jätkub elamiseks kolmekümnest rublast kuus... Piim maksab 8—10 kopikat toop, see mahutab 5 klaasi... Lõuna koosneb kahest roast ja on hea, selles sööklas (üliõpilassööklas — A. P.) lõunastab iga päev umbes 300 üliõpilast ja kõik on rahul...»

Üliõpilaste elutingimused paranesid mõnevõrra alles 1904. aastal, kui sai valmis esimene ühiselamu, mille juures avati ka üliõpilassöökla. Ühiselamu hoone on tänini alles. Praegu asub selles punases telliskivihoones — Juhan Liivi tänavas maja number 4 — Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv. Muude dokumentide seas säilitatakse seal Tartu ülikooli arstiteaduskonna viienda kursuse üliõpilase Dmitri Uljanovi toimekuid. Majast Veski tänavas (N. Burdenko 61), kus elas Dmitri Uljanov, on saanud tema kortermuuseum. See on ühtlasi koht, kus praegune üliõpilane võib näha, kuidas eladis sajandivahetuse üliõpilased.

ALEKSEI PAUKSON

Meelis Loki foto